

χειρίσεως καὶ διοικήσεως τῶν κτημάτων αὐτῶν. Οἱ πατριάρχαι καὶ αἱ ἱερὰ κοινότητες εἰς ταῦτα ἐπρότεινον νὰ χορηγῶσιν ἐτησίως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων 50,000 μὲν ὧλωρίων τῇ βλαχικῇ, 12,500 δὲ τῇ μολδαβικῇ κυβερνήσει. Καὶ ἡ μὲν βλαχικὴ κυβερνήσις ἐφαίνετο ἐπίμονος καὶ ἀκατάπειστος, ἐνῶ ἡ μολδαβικὴ ἀπεδέξατο καὶ ἐδῆλωσε τοῦτο δι' ἐγγράφου ἀπὸ 15 μαΐου 1851. (Ἐπεταὶ τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμὸν 39).

Τὸ βλέμμα τῆς παιδεύσεως εἶναι πρὸς τὸ μέλλον ἐστραμμένον, ἅτε προπαρασκευαζούσης τὸν παῖδα διὰ σκοπὸν, ὃν ὡς ἀνὴρ θέλει ποτὲ πραγματοποιῶσι. Ἄλλ' οἱ σκοποὶ ἐκεῖνοι δύνανται ποικίλοι νὰ ᾧσι· πῶς λοιπὸν δύναται ἡ ἀγωγή περὶ πάντων τούτων νὰ προνοήσῃ; Ὑποθεθείσθω ὅμως ὅτι δύναται δὲν θέλει ἄρ' αὖ γε τούτους ἐν τῇ πολλαπλότητι τῆς ἐνεργείας αὐτῆς συγχύσει, καίπερ ἔπασαν αὐτῆς τὴν ἐνέργησιν θέτουσα εἰς ἐνέργειαν, ὅπως πᾶσι τοῖς μέλλουσι νομίμοις τοῦ ἀνδρὸς ἐξυπηρετήσῃ σκοποῖς; Ἐὰν δὲ αὕτη πάσας τὰς προκειμένας αὐτῇ ἐργασίας ἀδυνατῇ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς νὰ πορισθῇ, τότε ἀνάγκη ταύτας νὰ συνάψῃ ἐν μιᾷ ἐννοίᾳ, ἵνα οὕτω τοῦλάχιστον ἀναπληρωτικῶς ἐνισχύσῃ τι πορισθῇ πρόγραμμα διὰ τὴν ὁλότητα τοῖς ὁράσεως αὐτῆς.

Ἐὰν δὲ ὑπῆρχον ἀναγκαῖα προβλήματα, πρὸς λύσιν τῶν ὁποίων πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ συντελέσῃ, ἡ ἀγωγή θὰ ἦτο κυρίως ἡ πρὸς λύσιν τούτων τὸν παῖδα προπαρασκευάζουσα. Τὰ δὲ προβλήματα, ἐν οἷς τὸ αὐθαίρετον ἐνυπάρχει, ἤθελεν αὕτη τοσοῦτον λάβει ὑπ' ὄψιν, ἔφ' ὅσον τὰ ἀναγκαῖα τὸ ἐπέτρεπον. Ἀρχομένη δὲ ἡ παιδαγωγικὴ κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐκ τῶν ἀναγκαίων προβλημάτων τοῦ μέλλοντος ἀνδρὸς, θέλει τοῦλάχιστον τὴν κυρίαν τῆς ἀγωγῆς διάνοιαν πορισθῇ. Θέλει δὲ εὐρεῖ ὅτι ἡ τῇ διανοίᾳ ταύτῃ τῆς παιδαγωγικῆς ἀντιστοιχοῦσα μὲν ἔδραζεται ἐπὶ ὅρων τοσοῦτον εὐρὺ ἐνεργούντων, ὥστε οὗτοι περιλαμβάνουσιν τὴν ὁλότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγωγῆς, μεθ' ἀπάντων τῶν μερῶν αὐτῆς εὐρισκόμενοι ἐν ἐνότητι. Οὕτω δὲ θέλει αὕτη συγχρόνως τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὅλης ἐπιστήμης ἀποτελεῖσαι.

Ὑπάρχουσι λοιπὸν οἷως τοιαῦτα ἀναγκαῖα προβλήματα τῷ ἀνέλικτι. Ἐκαστος ἄνθρωπος ἀνάγκη νὰ βούληται τι· καὶ ὅσον καὶ ἐν τὰ ἀντικείμενα τῆς

βουλήσεως αὐτοῦ ἦναι διάφορα, διότι ἐκ στιγμιαίας ἰδιοτρόπου διαθέσεως (Laune) ἡ τύχης ἐξαρτῶνται, ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ προνοῶνται, ἡ βούλησις ὁμοῦς ὑπόκειται ἀναποδράστως τῇ ἠθικῇ κρίσει. Αὕτη δὲ δὲν ἐπισκοπίζεται ἐκ τῆς ἐπιβρότης, ἣν ἡ ἐκ τῆς βουλήσεως ἀπορρέουσα πράξις ἐκ' ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ τοῦ βουλομένου ἢ τῶν ἄλλων ἔχει· οὐδόλως δὲ δεῖται μακρῶν σκέψεων, ἵνα ὀρίσῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀμέσως καὶ ἀναγκαίως ἐπὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς ἡ ἠθικὴ κρίσις ἐκφέρεται. Ἡ ἠθικὴ ἐπομένως μὲν ὥς εἶναι ἀναγκαῖον πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς· ἐὰν δὲ αὕτη προβάλλῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, τί ποτε ὁ παῖς θέλει ἀποδοῇ ἀνάγκη νὰ κατ' αὐτὸν βουλομένων καὶ ἐκφέρουσιν τὴν ἑαυτῆς κρίσιν περὶ μελλούσης τοῦ παιδὸς βουλήσεως, συνεκφέρει καὶ τὴν περὶ αὐτῆς.

Ἡ ἠθικὴ λοιπὸν μὲν ὥς εἶναι ἀναγκαῖον πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς. Ὅσον δὲ ἀφευδῶς ἡ ἠθικὴ κρίσις ἐν τῷ ἐσχάτῳ καὶ ὑψίστῳ αὐτῆς κριτηρίῳ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου γνωματεύει, τόσον ἀφευδῶς ἡ δὲ ἐκείνων τῶν λέξεων ὀριζομένη ἰδέα περιέχει τὴν κυρίαν διὰ τὴν ἀγωγὴν γνώμην. Τίνας δὲ δευτερεύοντας σκοποὺς πλὴν τῶν κυρίων εἶτι ἀνάγκη νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ ἐν τίνι ἐκτάτῃ δύνανται οὗτοι νὰ ἐπιζητηθῶσι; Περὶ τούτου ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι ἀναλόγως τῆς θεωρίας, ἣν ἕκαστος περὶ τῆς ἀρχικῆς τῆς βουλήσεως καταγωγῆς ἀποδέχεται. Ὁ φρονῶν ὅμως ὅτι ἡ βούλησις ἐκφέρεται ἐν τοῖς τελειότεροις ἀνθρώποις, ὡς τὸ φυτὸν ἐκ τοῦ ἥδη παρεσκευασμένου ἐδάφους, θέλει πιστεύσει ὅτι πλὴν τῶν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγωγῆς πρὸς ἠθικοποίησιν παραγομένων, ἀσχείως πρὸς ταύτην ἐπιπλεῖστα δύνανται ἐν τῷ παιδί νὰ ἐκθλαστήσῃ. Ἄλλ' οἱ οὕτω φρονούντες καὶ πιστεύοντες σφαλλονται, διότι ἡ βούλησις οὐδαμῶς εἶναι αὐτοτελὴς δύναμις τῆς ψυχῆς ἢ ἀπόρροια τοιαύτης τινός, ἀλλὰ προῖον ἐν τῇ ψυχῇ, ἥμισυ αὐτοτελὲς ἢ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, ὡς κίνησις τις ἢ χημικὴ ἐνέργεια ἐν τῇ ὕλικῃ φύσει. Ἐπὶ τῆς κινήσεως καὶ τῆς χημικῆς ἐνεργείας ἀμέσως ἀδύνατον νὰ ἐπανεργήσῃ τις, μὴ ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπανεργῶν, ἥτις κινεῖται ἢ ἐπὶ τῆς ὕλης, ἥτις χημικῶς ἐνεργεῖ. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον εἰσάχιστα δύναται τις ἐπὶ τῆς βουλήσεως αὐτῆς νὰ ἐπανεργήσῃ, μὴ γινώσκων τὴν ὕλην, δι' ἧς ἡ βούλησις τελεσιουργεῖται. Ἡ βούλησις ὅμως εἶναι καθαρὸν τῶν παραστάσεων προῖον καὶ ὁρισμένη τις αὐτῶν ἐνέργεια. Ἡ δὲ αἱ δυνάμεις, αἱ δὲ οἰανόη ποτε αἰτίαν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ σώματι τινος προ-

καλούμεναι, ἦττον ἐκ τῆς ποιοτικῆς καταστάσεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ στοιχείων ἐξαρτῶνται ἢ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ταῦτα — βεβαίως συνεπεῖχ τῆς ποιοτικῆς αὐτῶν καταστάσεως — μετ' ἀλλήλων συνημμένα εἶσιν, οὕτω καὶ ἡ βούλητις — ὥς καὶ τὸ αἶσθημα — ἣτις ὑφίσταται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνεπεῖχ ἀρεθιμοῦ ἦττον ἐκ τῆς ποιότητος ἐκάστης τῶν ἰδίων αὐτῆς παραστάσεων ἐξαρτᾶται, ἢ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὗται μετ' ἀλλήλων συμπλέκονται. Ὁ βουλούμενος λοιπὸν νὰ ἐπενεργήσῃ αὐτως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε οὗτος συνεπεῖχ δεδομένης ἀρεθμῆς νὰ αἰσθάνηται καὶ βούληται καὶ δὴ καὶ νὰ πράττῃ καθ' ὁρισμένον τρόπον, ἀνάγκη νὰ κατατάξῃ τὰς ἐννοίας αὐτοῦ καθ' ὁρισμένον τρόπον. Ἡ βούλητις οὐδαμῶς ἰδιαιτέρα τῆς ψυχῆς εἶναι δύναμις, ἀλλὰ μόνον διαθέσις τοῦ θημικοῦ, οὐδὲ αὐτεξούσιος καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα, ἀλλ' ὑφίσταται μόνον ὡς τοιαύτη ἢ ἀλλοία ἐνώσις τοιούτων ἢ ἀλλοίων παραστάσεων. Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως ἐπενέργειά τις ἐπ' αὐτῆς καὶ οὐδαμῶς ἐτέρα μὲν μορφῶσις αὐτῆς εἶναι ἐφικτὴ, ἢ ἡ διὰ τῆς παραγωγῆς παραστάσεων καὶ τῆς ἐνώσεως τούτων εἰς σειρὰς καὶ κλοπῆς τῶν σειρῶν ἢ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ομάδων παραστάσεων. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι πάντα τὰ τμήματα τῆς διανοίας δὲν σχετίζονται ἐν ἰσῇ στενῇ καὶ ἀμέσῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν βούλησιν· ἀλλὰ καὶ οὐδὲν εἶναι ἀσχετον πρὸς αὐτὴν, οὐδαμῶς παραστάσεως ὑπαρχούτης, ἣτις ἐν ἰδιαιτέrais περιστάσεσι δὲν ἤθελεν ἀκλήσει ἀξιόλογον ἐπ' αὐτῆς ἐπιρροήν· διότι αἱ πνευματικαὶ ἐνέργειαι ἐξαρτῶνται μεγάλως ἐκ τῶν σωματικῶν. Μορφῶσις ἐπομένως τῆς βουλήσεως πρὸς ἠθικοποίησιν εἶναι ἀκατανόητος ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου ἀνθρώπου μορφώσεως· καὶ τανάπαλιν οὐδὲν ἐπενεργεῖ μαρτυρικῶς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, οὕτινος ἡ ἐνέργεια δὲν φέρει ἠθικοποιὸν χαρακτῆρα.

Μορφοῦται, σχηματίζεται καὶ διορίζεται ἡ διάνοια τοῦ παιδὸς πρῶτον διὰ τοῦ καθ' ἡμέραν πραγματικοῦ βίου. Ἀλλ' αἱ βιωτικαὶ τοῦ παιδὸς σχέσεις εἰσὶ στεναὶ καὶ περιορισμέναι· στενὴ ἐπομένως καὶ περιορισμένη κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ σφαῖρα τῶν ἐννοιῶν, ἣν ἐκαῖναι παράγουν. Αὗται βεβαίως εὐρύνονται βαθμικῶς, ἀλλ' ἐν τῷ μέτρῳ εὐρύνονται, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀποσπῶνται τῆς ἐπενεργείας τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἀνάγκη ὁμῶς ἀντικρὺ πρὸς τὰς ἀξιολογωτέρας βιωτικὰς σχέσεις εὐρεῖα καὶ ἔμμενος μὲν μορφῶσις τοῦ παιδὸς νὰ βαίνει, εἰς τὴν θέλησιν νὰ προφυλάττῃ αὐτὸν ἐκ πιθανῶν παρεκτροπῶν

τῷ δὲ παιδαγωγῷ θελεῖ εἶσθαι ἀνέφικτον τὰς σχέσεις ἐκαίνας, αἵτινες ἐν ἠθικῇ ἀναφορᾷ ἐπιζημίως ἐπὶ τοῦ παιδὸς ἐπενεργοῦσι, ν' ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτοῦ. Διότι, εἰς πρὸς ἀποτροπὴν μεταχειρισθῇ συνεχῇ ἐπιτήρησιν καὶ ἄγρυπνον προφύλαξιν, θελεῖ γίνεαι παρτίτιος ἠθικῆς τῷ παιδὶ βλάβης, δι' ἧς ἡ πᾶσα ἠθικὴ τοῦ παιδὸς δύναμις θελεῖ δολοφονηθῇ, ἡ μυστηριώδης τις ἀντίδρασις κατὰ τῶν μέτρων τῆς ἀγωγῆς ἐν αὐτῷ γεννηθῇ. Ὅθεν ἀνάγκη δι' ἄλλων μέσων σφαῖρα ἐννοιῶν ἐν τῷ παιδὶ νὰ δημιουργηθῇ, ἣτις ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ σχετίζεται μετὰ ἀξιολογωτέρων βιωτικῶν σχέσεων ἢ ἐκαῖναι, αἵτινες παριστῶσι τὴν ἀμεσον πραγματικότητα τοῦ παιδὸς κανονικῶς· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἠθικῶς νὰ ὑψοῖ τὸν παῖδα τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύνῃται ὁ παιδαγωγὸς ἄνευ ἐναγωνίου προφυλάξεως ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτοῦ ν' ἀφίνη αὐτὸν ἐλευθέρως νὰ ἐνεργῇ.

Τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς μὲν μορφῶσιν τῆς διανοίας μέσα μόνη ἡ διδασκαλία δύναται νὰ παράσχῃ. Ἐκ τούτου ἀπορρέει ἡ ἀρχὴ τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας, ἧς ὁ τελικὸς σκοπὸς δὲν εἶναι γνώσεις τινὰς τῷ παιδὶ νὰ παράσχῃ, οὐδὲ ποιὰν τινα πνευματικὴν νὰ δημιουργήσῃ ἐν αὐτῷ μὲν μορφῶσιν, ἀλλὰ νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῶν διανοημάτων αὐτοῦ, πλουτήτῃ καὶ διαμορφώσῃ αὐτὸν, ἐπενεργῶν ἐπ' αὐτοῦ ἠθικῶς¹.

Ἐὰν δὲ πλὴν τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας δύνανται νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλα μέσα, δὲν θελομεν ἐνταῦθα ἐρευνᾶσαι.

Πρῶτον δὲ ἐρωτῶμεν, πόσον πρέπει ἡ διδασκαλία νὰ ἐκταθῇ καὶ ποίου εἶδους ἀνάγκη νὰ ᾖ, εἰς πρὸς αἱ ἀξιώσεις, ἃς ἡ ἠθικὴ μὲν μορφῶσις διορίζει, νὰ ἐκπληρῶνται; (Ἐπεταί συνέχεια).

Ε. Α. ΚΕΧΑΓΙΑΣ.

ΤΟ ΓΑΛΑ.— Διὰ νὰ πεισθῇς, ὅτι τὸ πωλούμενον γάλα δὲν εἶναι νοθευμένον μετὰ ὕδατος, ἐμβαλεῖν μεγάλην καθαρὰν βελόνην πλεξίματος καθέτως εἰς τὸ γάλα καὶ τυχέως ἐκβάλῃ αὐτήν. Ἐὰν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐμβαθείσης βελόνης μείνῃ σταγὼν τοῦ γάλακτος ἐπικεκολλημένη, τὸ γάλα εἶναι ἀνόθευτον, ἐνῷ ἐκ τοῦ δι' ὕδατος νοθευμένου γάλακτος θὰ ἐκβληθῇ ἡ βελὸν κατὰρ. (Ἐστία).

¹) Σημ. Κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ σκοποὶ τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοῦ ἀτόμου μὲν μορφῶσις. ἵνα ὑψωθῇ εἰς τὰ κατ' ἰδέαν τῆς προσωπικότητος.